

**ŠKOLA
ČESKÉHO
JAZYKA
A LITERATURY
PRO PEDAGOGY**

12. ročník

30. ZÁŘÍ – 2. ŘÍJNA 2024

TÉMATA

Anglicismy v češtině a jejich zvuková adaptace

Německo-slovanský jazykový kontakt – slovanské a české přejímky v němčině

Výrazy českého původu v rakouské a vídeňské němčině

Toponymum a příběh místa

Student a učitel v rolích autora, editora, redaktora a korektora

Literární kritika dnes a denně

Vydávání knih před lety a dnes

PŘEDNÁŠEJÍCÍ

PhDr. Aleš Bičan, Ph.D.

doc. Mgr. Taťána Vykypělová, Ph.D.

doc. Mgr. Taťána Vykypělová, Ph.D.

PhDr. Martina Ptáčnicková, Ph.D.

Mgr. Daniela Iwashita, Ph.D.

MgA. Barbora Čiháková

PhDr. Jiří Padevět

Mgr. Michaela Procházková

Školu českého jazyka a literatury pro pedagogy pořádá Akademie věd ČR, resp. Středisko společných činností AV ČR, ve spolupráci s Ústavem pro jazyk český AV ČR a Ústavem pro českou literaturu AV ČR již od roku 2012.

Vzdělávací kurz je určen aktivním učitelům českého jazyka a literatury 2. stupně ZŠ, SOŠ, SOU a gymnázií. Cílem Školy českého jazyka a literatury pro pedagogy je účastníkům představit zajímavá témata a poslední trendy v českém jazyce a v české literatuře.

Po absolvování kurzu každý pedagog získá nové poznatky a nápady, které následně může aplikovat v praxi při výuce.

Odbornými garanty Školy českého jazyka a literatury pro pedagogy jsou PhDr. Markéta Pravdová, Ph.D., MBA, z Ústavu pro jazyk český AV ČR a PhDr. Robert Kolár, Ph.D., z Ústavu pro českou literaturu AV ČR.

PROGRAM

30. 9. 2024 | PONDĚLÍ

BUDOVA AV ČR (NÁRODNÍ 3, SÁL 206) A NÁMĚSTÍ VÁCLAVA HAVLA

- 9:00–10:10 PhDr. Aleš Bičan, Ph.D.: Anglicismy v češtině a jejich zvuková adaptace
- 10:10–10:25 Přestávka
- 10:25–11:25 doc. Mgr. Taťána Vykypělová, Ph.D.: Německo-slovanský jazykový kontakt – slovanské a české přejímky v němčině
- 11:25–11:40 Přestávka
- 11:40–12:40 doc. Mgr. Taťána Vykypělová, Ph.D.: Výrazy českého původu v rakouské a vídeňské němčině
- 13:50 Sraz na náměstí Václava Havla
- 14:00–15:00 PhDr. Martina Ptáčnicková, Ph.D.: Toponymum a příběh místa (SKUPINA 1)
- 15:00–16:00 PhDr. Martina Ptáčnicková, Ph.D.: Toponymum a příběh místa (SKUPINA 2)

1. 10. 2024 | ÚTERÝ

BUDOVA AV ČR (NÁRODNÍ 3, SÁL 206)

- 9:00–10:45 Mgr. Daniela Iwashita, Ph.D.: Student a učitel v rolích autora, editora, redaktora a korektora
- 10:45–11:00 Přestávka
- 11:00–12:45 MgA. Barbora Čiháková: Literární kritika dnes a denně
- 12:45–14:00 Přestávka
- 14:00–15:30 PhDr. Jiří Padevět – Mgr. Michaela Procházková (nakladatelství Academia): Vydávání knih před lety a dnes

2. 10. 2024 | STŘEDA

CENTRUM SOUČASNÉHO UMĚNÍ DOX (POUPĚTOVA 1, PRAHA 7)

- 8:45 Sraz před Centrem současného umění DOX (Poupětova 1, Praha 7)
- 9:00–11:00 Vzdělávací programy Storybox a Z jiné stránky

ŠKOLA ČESKÉHO JAZYKA A LITERATURY PRO PEDAGOGY

30. ZÁŘÍ – 2. ŘÍJNA 2024 12. ročník

Anglicismy v češtině a jejich zvuková adaptace

Výpůjčky z angličtiny jsou všude kolem nás a nabízejí zajímavá témata pro jazykovědný výzkum. Jak vlastně anglicismy definovat? Jsou jimi i výrazy, které jsou samy o sobě v angličtině výpůjčkami (kojot, původně z indiánských jazyků), nebo slova bez přesných ekvivalentů ve zdrojovém jazyce (gólman, babybox)? Po zvážení těchto otázek se bude přednáška věnovat způsobům, jakým se anglická slova zvukově přizpůsobují češtině. Databáze 4 612 anglicismů dovoluje statisticky popsat různé druhy zvukové adaptace, z nichž jednoznačně převládá nápodoba původní výslovnosti ([ragbi] rugby, nikoliv [rugbi]) a výslovnost podle pravopisu ([tan̩ker] tanker, nikoliv [teŋkr]). Zastoupeny jsou i další adaptační principy jako vliv třetích jazyků (trenér < trainer s francouzskou výslovností ai a koncovkou -ér) či mylná analogie ([keterink] podle místo [kejterink] catering, nejspíš podle výslovnosti cat). S podobnou situací se setkáme ve slovenštině nebo polštině.

PhDr. Aleš Bičan, Ph.D.
Ústav pro jazyk český AV ČR

PhDr. Aleš Bičan, Ph.D., je absolventem oborů obecná jazykověda a anglický jazyk a literatura na Filozofické fakultě Masarykovy univerzity. Pracuje v etymologickém oddělení Ústavu pro jazyk český, kde se kromě etymologie specializuje na výzkum zvukové stránky češtiny a slovanských jazyků. Působí i pedagogicky na Masarykově univerzitě. Napsal nebo byl spoluautorem několika knih a mnoha studií na téma fonologie češtiny, anglicismy nebo slabikování.

Německo-slovanský jazykový kontakt – slovanské a české přejímky v němčině

Dlouhá staletí jazykového kontaktu mezi němčinou a slovanskými jazyky se projevila konvergenčními procesy v různých jazykových plánech (hláskosloví, syntax, frazeologie), ale nejnápadnějšími stopami dlouhotrvajícího kontaktu jsou četná lexikální přejetí. Početně jednoznačně převažují přejetí z němčiny do slovanských jazyků, nemusí se přitom jednat vždy jen o přejetí německých slov, němčina ve starší době hrála také roli zprostředkovatele slov latinského či řeckého původu; čeština pak zase mnohdy sehrála roli zprostředkovatelky přejetí z němčiny do dalších slovanských jazyků. Avšak vedle velkého počtu přejetí z němčiny existuje rovněž zajímavá skupina slov, u nichž proces přejímání probíhal opačným směrem, tedy z češtiny (či jiných slovanských jazyků) do němčiny. A právě těmito slovy se bude zabývat tato přednáška. Řeč bude jednak o tzv. reliktních slovech, jednak o pozdějších přejímkách z oblasti vojenství či státní správy.

doc. Mgr. Taťána Vykypělová, Ph.D.
Ústav pro jazyk český AV ČR

Doc. Mgr. Taťána Vykypělová, Ph.D., vystudovala bohemistiku a latinu na Filozofické fakultě Masarykovy univerzity v Brně. Působí jako vědecká pracovnice v Ústavu pro jazyk český AV ČR a soukromá docentka na Vídeňské univerzitě. Zabývá se zejména historickou bohemistikou a dějinami slavistiky. Na různá témata z těchto oblastí publikovala několik knih a řadu článků.

ŠKOLA ČESKÉHO JAZYKA A LITERATURY PRO PEDAGOGY

30. ZÁŘÍ – 2. ŘÍJNA 2024 12. ročník

Výrazy českého původu v rakouské a vídeňské němčině

V navazující přednášce budeme rovněž pokračovat v pozorování lexikálních vlivů češtiny na němčinu, tentokrát však půjde o němčinu rakouskou. Budeme se věnovat také specifické situaci slovansko-německého jazykového kontaktu, která vznikla vytvořením mnohonárodnostní habsburské monarchie. Pozornost zaměříme zejména na přítomnost českého a moravského živilu ve Vídni 19. století a na stopy, které čeština zanechala v lexiku a frazeologii rakouské a vídeňské němčiny.

doc. Mgr. Taťána Vykypělová, Ph.D.

Ústav pro jazyk český AV ČR

Doc. Mgr. Taťána Vykypělová, Ph.D., vystudovala bohemistiku a latinu na Filozofické fakultě Masarykovy univerzity v Brně. Působí jako vědecká pracovníce v Ústavu pro jazyk český AV ČR a soukromá docentka na Vídeňské univerzitě. Zabývá se zejména historickou bohemistikou a dějinami slavistiky. Na různá témata z těchto oblastí publikovala několik knih a řadu článků.

Toponymum a příběh místa

Pojďme se společně vydat na procházku paměti města. Průvodcem nám bude rozmanitá soustava městských toponym, a to jak oficiálních, tak i neoficiálních. Ukážeme si, kde lze v centru Prahy najít *Trafo* či *Myší díru*, čemu se říkalo *Husákovy sady*, a na příkladu jména *Zlatý kříž* si vysvětlíme, proč některá neoficiální jména každý z nás lokalizuje úplně jinak. Pozornost věnujeme i procesu výběru nových oficiálních názvů a způsobům a mechanismům jejich schvalování. Zamyslíme se nad tím, jaká úskalí přináší pojmenování veřejných prostranství po vysokých politických představitelích, a dotkneme se též otázek politické korektnosti a genderové vyváženosti.

Místo setkání: Sejdeme se mezi *Zlatou kapličkou* a *Skleněnou stodolou*. Že Vám tato jména nic neříkají? Pak bude nejjistější dorazit na *náměstí Václava Havla*.

PhDr. Martina Ptáčnicková, Ph.D.

Ústav pro jazyk český AV ČR

PhDr. Martina Ptáčnicková, Ph.D., vystudovala bohemistiku na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy. Od roku 2013 působí v oddělení onomastiky Ústavu pro jazyk český AV ČR. Věnuje se názvům pražských veřejných prostranství a pomístním jménům Broumovska a Českého koutku v Kladsku. Je autorkou monografie *Mezi Stalinovou třídou a Husákovým tichem. Kapitoly z pražské toponymie* (Academia, 2021) či spoluautorkou hesel pro elektronickou verzi Slovníku pomístních jmen v Čechách.

ŠKOLA ČESKÉHO JAZYKA A LITERATURY PRO PEDAGOGY

30. ZÁŘÍ – 2. ŘÍJNA 2024 12. ročník

Student a učitel v rolích autora, editora, redaktora a korektora

Jako studenti nebo pedagogové se běžně věnujeme činnostem, které patří k autorské, ediční, redakční a korektorské práci na knize. S dnešními technickými nástroji se navíc redakce textů, jejich grafická úprava a tisk zdají obecně dostupné, ne-li snadné. Avšak dát textu, co potřebuje, zkomponovat, zredigovat a vydat knihu vyžaduje společně zvládnout, provázat a sladit rozmanité úkony, typy pozornosti i jiné dispozice. Příspěvek uvede příklady cest k několika publikacím, na nichž pracovali studenti oborů český jazyk a literatura nebo literární tvorba spolu s učitelem a leckdy si přitom vyměnili role.

Mgr. Daniela Iwashita, Ph.D.
Ústav pro českou literaturu AV ČR

Editorka, redaktorka a badatelka, zaměřená na edice literární korespondence a české beletrie 20. století. Vystudovala bohemistiku na FF UK, k ediční práci ji nasměrovali Vladimír Binar, Miroslav Červenka a Jakub Deml. Pracovala jako redaktorka přílohy *Orientace Lidových novin*, od roku 2009 jako literární a nakladatelská redaktorka, souběžně vedla ediční seminář na FF UK. Na základě seminárních a diplomových prací skupiny studentek a studentů tak roku 2010 vznikla knižní řada *Korespondence Jakuba Demla*, na níž se Daniela Iwashita podílí se Šárkou Kořínkovou, Ivou Mrázkovou, Eliškou Müllerovou a dalšími. Od roku 2014 působí v edičním a textologickém oddělení Ústavu pro českou literaturu AV ČR, od roku 2016 vede tamní tým pro výzkum korespondence Jakuba Demla. V letech 2015–2019 vyučovala redakční práci na Literární akademii, respektive Vysoké škole kreativní komunikace v Praze.

Literární kritika dnes a denně

Za posledních třicet let se opakovaně hovoří o krizi literární kritiky, jsou obavy z jejího mizení a konce. Je možná pravda, že pomalé a pečlivé čtení, které dbá na propojení uměleckého a jazykového plánu díla, se už nehodí do dnešní doby sociálních sítí, aplikací a internetových médií. V příspěvku se podíváme, jak dnes vypadá literární kritika, jak se za posledních třicet let proměnila, kam se přesunula z klasických tištěných novin a zda má v podobě, jak jsme ji znali, ještě vůbec nějakou budoucnost.

MgA. Barbora Čiháková
Ústav pro českou literaturu AV ČR

Barbora Čiháková pracuje v Ústavu pro českou literaturu a na Masarykově univerzitě dokončuje doktorandské studium. Dlouhodobě se věnuje vězeňské a lágrové literatuře (např. dílo Karla Pecky, Ivana M. Jirouse a Růženy Vackové) a redakční práci. Literární kritiku se zaměřením na současnou prózu a poezii publikuje převážně v *Revolver Revue*.

ŠKOLA ČESKÉHO JAZYKA A LITERATURY PRO PEDAGOGY

30. ZÁŘÍ – 2. ŘÍJNA 2024

12. ročník

Vydávání knih před lety a dnes

Jak se od začátku dvacátého do začátku jednadvacátého století proměnil svět nakladatelů a jak reagoval na změny států, režimů, na ekonomické otřesy a na či zájem čtenářů? Během besedy si připomeneme slavná nakladatelská jména i nakladatelské značky a možná přijdeme i na to, kdy se obyvatelé našeho areálu s knihou nejvíce identifikovali a proč. Budeme se ale samozřejmě věnovat i současnému nakladatelskému provozu.

PhDr. Jiří Padevět

Nakladatelství Academia

Celoživotní přítel knihy, milovník antikvariátů, zeměměřič (ano, jako Kafkův K.), učitel, knihkupec, nakladatel a spisovatel. Vydal okolo třiceti publikací, většinou se věnujících moderní historii českých zemí, ať již ve faktografické, či beletristické podobě. Za publikaci Průvodce protektorátní Prahou obdržel cenu Magnesia kniha roku a Magnesia literatura faktu. Je držitelem čestné plakety Ministerstva obrany Péče o válečné hroby a od listopadu členem Rady České televize.

Mgr. Michaela Procházková

Nakladatelství Academia

Vystudovala bohemistiku na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy v Praze, v nakladatelství Academia působí od roku 2011 na pozici šéfredaktorky. Předchozí praxí prošla jako produkční v reklamní agentuře, filmové produkci, redakcí hudebního časopisu nebo nakladatelskou zkušeností i z pozice tiskové produkce a grafického zpracování a sazby knih. Ráda čte, pěstuje pokojovou džungli a krotí severské psy.

ŠKOLA ČESKÉHO JAZYKA A LITERATURY PRO PEDAGOGY

30. ZÁŘÍ – 2. ŘÍJNA 2024

12. ročník

ODBORNÍ GARANTI

PhDr. Markéta Pravdová, Ph.D., MBA
Ústav pro jazyk český AV ČR

Působí v Ústavu pro jazyk český AV ČR jako zástupkyně ředitele a v Kanceláři AV ČR jako členka Akademické rady AV ČR. Je autorkou knihy *McDonald's – tak trochu jiná kultura?* (2006), spoluautorkou *Internetové jazykové příručky* (prirucka.ujc.cas.cz), editorkou a vedoucí autorkou několika kolektivních monografií, např. *Jsme v češtině doma?* (2012), *Akademická příručka českého jazyka* (2014, 2019), *Čeština nově od A do Ž* (2016), zpracovatelkou normy ČSN 01 6910 (ÚNMZ, 2014), autorkou řady odborných studií, popularizačních textů a mediálních projektů. Vyučovala na Fakultě sociálních věd UK a Filozofické fakultě UK v Praze, v letech 2009–2017 byla šéfredaktorkou časopisu *Naše řeč*.

PhDr. Robert Kolár, Ph.D.
Ústav pro českou literaturu AV ČR

V Ústavu pro českou literaturu AV ČR se věnuje teorii verše. Působil jako gymnaziální učitel českého jazyka a literatury. Je autorem či se spolupodílel na tvorbě knih *Hudbu vašich rytmů jsem cítil... Průvodce veršovými prostředky mezitextového navazování v díle V. Dyky, F. Gellnera, F. Šrámka a K. Tomana* (2023), *Teorie literatury: učebnice pro střední školy* (2014), *Úvod do teorie verše* (2013), *Interpretace textů (nejen) ke státní maturitě* (2010). Řídí Seminář České knihovny a Dílnu České knihovny, edice přinášející interpretace literárních děl pro vyučující na SŠ. Je členem redakční rady časopisu *Český jazyk a literatura*.

